

УДК 613.81:616-036.88-036.4(477-25) «2001/2010»

Біляков А.М.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ АЛКОГОЛЬНОГО ФАКТОРУ НА ЧАСТОТУ ВИПАДКІВ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОЇ ТА НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СМЕРТІ У МЕШКАНЦІВ М. КИЄВА ЗА 2001-2010 РОКИ

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, м. Київ

Метою дослідження став порівняльний аналіз впливу алкогольного фактору на частоту випадків ненасильницької та насильницької смерті у мешканців м. Києва за 2001-2010 роки за даними Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи. Результати вивчення показали, що вплив змінюється в залежності від пори року та статі. Серед чоловіків незалежно від пори року спостерігаються коливання відсотку осіб, які на момент смерті перебували в стані алкогольного сп'яніння та померлих насильницькою смертю по відношенню до померлих ненасильницькою смертю як у бік його переважання при ненасильницькій смерті, так і переважання при насильницькій з тенденцією переважання останньої серед загальної кількості років. Серед жінок взимку спостерігався приріст відсотку протягом всіх років від 3% до 66 %, а в інші періоди року відмічалось коливання аналогічне тому, яке зустрічалось в чоловіків.

Ключові слова: раптова смерть, насильницька смерть, алкогольна інтоксикація.

Дана робота є фрагментом НДР «Вплив алкогольного фактору на частоту випадків насильницької та ненасильницької смерті у мешканців м. Києва за 2001-2010 роки», № держ. реєстрації 0113U000060.

Вступ

Судово-медична експертиза – одна із галузей медицини, де сконцентровано дослідження випадків насильницької та ненасильницької смерті. Ці дослідження проводять з метою здійснення аналізу причин смерті, їх частоти, зв'язку з факторами ризику, впливу зовнішнього середовища, тощо. Ці дані можуть бути використані лікарями для профілактики раптової смерті та правоохоронними органами для попередження випадків насильницької смерті.

Згідно норм кримінально-процесуального законодавства України, випадки насильницької смерті є виключно об'єктом дослідження для судово-медичної експертизи. Поряд з цим об'єктом дослідження судово-медичних експертів є випадки ненасильницької смерті. Аналізуючи результати експертизи трупів у випадках насильницької та ненасильницької смерті серед значної за об'ємом вибірки, можна отримати статистичні показники щодо основних причин смерті, частоти їх виникання, зв'язку з факторами ризику та впливу зовнішнього середовища. Ці дані є досить важливими, адже відображають структуру смертності населення та можуть бути використані як правоохоронними органами з метою попередження виникнення насильницької смерті, так і лікарями для профілактики раптової смерті [2].

Раптова смерть є однією з найважливіших проблем світової медицини. Вона не тільки має тенденцію до щорічного зростання у всіх цивілізованих країнах, а й призводить до значних економічних втрат, оскільки вражає, насамперед, працездатне населення. В Україні, починаючи з 1990 р., відбувається неухильне зростання смертності населення. В багатьох країнах виконуються довгострокові національні програми щодо виявлення причин раптової смерті, проведення

морфологічного розшифрування і визначення зв'язку із впливом негативних зовнішніх чинників [1,5].

Узагальнення випадків раптової смерті за матеріалами бюро судово-медичної експертизи дозволяє визначити її структуру та виявити категорії громадян, в яких суттєвий негативний вплив мають зовнішні чинники, зокрема, вживання алкоголю. Ці дані є основою для планування напрямків профілактичної роботи органів охорони здоров'я та усунення недоліків в організації лікарської допомоги населенню [3].

Вживання алкоголю досить розповсюджене в нашому суспільстві, а тому має значний вплив на його устрій, в тому числі і пов'язане з випадками настання насильницької та ненасильницької смерті. Ненасильницька смерть за родом є раптовою і, як свідчить судово-медична практика, алкогольне сп'яніння є одним з основних і найпоширеніших чинників ризику, які призводять до її настання [4].

Насильницька смерть за родом поділяється на вбивство, самогубство та нещасний випадок і серед основних факторів, що можуть вплинути на її настання, є алкогольне сп'яніння. Зокрема, серед випадків смерті при дорожньо-транспортних пригодах, часто зустрічається алкогольна інтоксикація, а при самогубствах, де найбільш частим способом є повішення, у понад 70 % зустрічається алкогольне сп'яніння. Також відомо, що вбивства в переважній більшості випадків скоюють в стані алкогольного сп'яніння, що передбачено законодавством як обтяжуюча обставина. Нещасний випадок зі смертельними наслідками, як то автомобільна травма, утоплення чи падіння з висоти також супроводжуються алкогольною інтоксикацією [4].

Алкогольний чинник є негативним фактором, який завдяки впливу на патогенетичні механізми

розвитку серцевої недостатності, зокрема, спричинюючи набряк ендотелію, підвищуючи тонус судин, посилюючи частоту серцевих скорочень, сприяє настанню смерті. Адже серед випадків ненасильницької (раптової) смерті провідне положення займає ішемічна хвороба серця. Згідно даних ВООЗ, у світі та розвинених країнах, зокрема США, спостерігається не лише тенденція її зростання, а й зміна вікового складу хворих у напрямку зменшення нижньої межі віку хворих [5].

У зв'язку з цим виникла необхідність у вивченні частоти випадків насильницької та ненасильницької смерті у мешканців м. Києва з врахуванням ступеня алкогольної інтоксикації з метою покращення напрямків профілактичної роботи органів охорони здоров'я та правоохоронних органів для зменшення частоти випадків смерті у населення.

Детальний аналіз випадків насильницької та ненасильницької (раптової) смерті за матеріалами бюро судово-медичної експертизи з врахуванням факту вживання алкоголю дозволяє визначати не лише превалюючі позиції в структурі смертності, а й виявляють основні вікові та сезонні коливання, що впливають на її настання. Ці дані є основою для планування напрямків профілактичної роботи правоохоронних органів та підрозділів охорони здоров'я для усунення недоліків в організації допомоги населенню.

Мета дослідження

Метою нашого порівняльного аналізу було вивчення впливу алкогольного фактору на частоту випадків насильницької та ненасильницької смерті у чоловіків та жінок молодого віку м. Києва, які померли та загинули в 2001-2010 роках, з урахуванням пори року для виявлення складових, що мають медичне та соціальне значення. Це дасть змогу спрямувати профілактичну роботу органів охорони здоров'я та правоохоронних органів на найбільш проблемні ділянки, що за-

галом призведе до зменшення частоти випадків насильницької смерті у населення.

Об'єкт і методи дослідження

Матеріалом дослідження стали «Висновки експерта» і «Акти судово-медичного дослідження трупу» осіб – мешканців м. Києва до 30 років, що перебували в стані алкогольного сп'яніння та померли насильницькою та ненасильницькою смертю в 2001 - 2010 роках та стали об'єктами дослідження Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи. Загалом було проаналізовано 3828 результатів судово-медичних досліджень і експертиз трупів, проведено порівняння між групами досліджень в залежності від статі, пори року та стану алкогольного сп'яніння з подальшим графічним зображенням результатів.

Результати дослідження та їх обговорення

Аналіз одержаних результатів показав, що за десятирічний період найбільша кількість чоловіків та жінок у віці до 30 років померлих ненасильницькою смертю була зафіксована в 2001 році і складала 167 та 211 осіб відповідно. В подальшому їх кількість коливалася з періодами підвищення та зниження чисельності, а в 2009 році вона мала найменші значення 73 та 35 відповідно. В випадках насильницької смертності спостерігалася аналогічна тенденція з загальною максимальною кількістю в 2001 році 303 осіб та найменшою в 2009 році - 152 особи. Тобто в коливанні чисельності померлих в залежності від року не вбачається особливих закономірностей. Однак слід відмітити, що померлих чоловіків як при раптовій смерті, так і при насильницькій, в три – чотири рази більше, аніж жінок і така тенденція прослідковується впродовж всього періоду. Крім того, померлих осіб насильницькою смертю молодого віку більше, аніж не насильницькою, що наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Кількість випадків насильницької та ненасильницької смерті у мешканців м. Києва віком до 30 років за 2001-2010 роки

Категорія смерті / стаття	Рік									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
чол. раптова	167	83	87	139	138	118	74	118	73	91
жінки раптова	44	28	34	46	34	34	58	51	35	36
всього	211	111	121	185	172	152	132	169	108	127
чоловіки насильницька	239	170	194	173	183	212	219	202	116	128
жінки насильницька	64	60	52	53	50	58	49	46	36	36
всього	303	230	246	226	233	270	268	248	152	164

Також нами визначався відсоток осіб, які на момент смерті перебували в стані алкогольного

сп'яніння, що наведено в таблицях 2 та 3.

Актуальні проблеми сучасної медицини

Таблиця 2
Відсоток чоловіків м. Києва віком до 30 років осіб,
які на момент смерті в 2001-2010 роках перебували в стані алкогольного сп'яніння

Категорія смерті/ пора року	Рік									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ненасильницька зима /%	33	13	54	53	38	10	15	9	40	15
насильницька зима /%	79	45	33	18	15	50	49	21	80	44
ненасильницька весна /%	45	86	43	19	48	44	20	8	13	21
насильницька весна /%	14	10	29	38	34	46	60	13	53	45
ненасильницька літо /%	47	50	57	35	47	14	21	6	21	15
насильницька літо /%	25	58	18	56	37	46	61	2	73	44
ненасильницька осінь /%	79	45	33	19	44	8	18	10	24	30
насильницька осінь /%	31	39	23	31	31	29	49	10	69	55

Примітка: (%) – відсоток осіб, які на момент смерті перебували в стані алкогольного сп'яніння відносно загальної кількості померлих в даній групі досліджень.

Таблиця 3
Відсоток жінок м. Києва віком до 30 років осіб, які на момент смерті в 2001-2010 роках перебували в стані алкогольного сп'яніння

Категорія смерті/ пора року	Рік									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ненасильницька зима /%	7	4	3	4	5	7	5	21	15	9
насильницька зима /%	55	36	6	30	32	14	33	50	17	75
ненасильницька весна /%	50	35	35	21	36	25	12	5	25	11
насильницька весна /%	33	13	27	10	18	33	29	93	33	29
ненасильницька літо /%	30	58	65	27	44	29	8	18	14	14
насильницька літо /%	40	50	14	20	31	59	86	64	24	41
ненасильницька осінь /%	40	30	29	50	37	10	4	27	8	31
насильницька осінь /%	14	16	42	37	27	27	54	62	67	37

Примітка: (%) – відсоток осіб, які на момент смерті перебували в стані алкогольного сп'яніння відносно загальної кількості померлих в даній групі досліджень.

Таблиця 4
Приріст відсотку мешканців м. Києва віком до 30 років осіб,
які на момент смерті в 2001-2010 роках перебували в стані алкогольного сп'яніння

Пора року/стать	Рік									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
зима чоловіки /%	46	32	-21	-35	-23	40	34	11	40	29
весна чоловіки /%	-31	-76	-14	19	-14	3	40	5	41	24
літо чоловіки /%	-22	8	-39	21	-10	32	40	-5	52	30
осінь чоловіки /%	-48	-6	-10	12	-13	21	31	0	45	25
зима жінки /%	48	32	3	26	27	7	28	29	2	66
весна жінки /%	-17	-22	-8	-11	-18	8	17	88	8	18
літо жінки /%	10	-8	-51	-7	-13	30	78	46	9	27
осінь жінки /%	-26	-14	13	-13	-10	17	50	35	59	6

Примітка: (%) – різниця відсотку осіб, які померли насильницькою смертю по відношенню до померлих ненасильницькою смертю за аналогічний період. (-) - переважання ненасильницької смерті по відношенню до померлих насильницькою смертю.

Для визначення впливу алкоголю на частоту випадків насильницької смерті нами визначалася різниця відсотку осіб, які померли насильни-

цькою смертю по відношенню до померлих ненасильницькою смертю за аналогічний період, що наведено в таблиці 4.

Аналізуючи отримані результати, ми звернули увагу, що відсоток осіб, які на момент смерті перебували в стані алкогольного сп'яніння, у померлих насильницькою смертю по відношенню до померлих ненасильницькою смертю змінюється в залежності від пори року та статі.

Так, взимку серед чоловіків загалом спостерігався приріст відсотку, однак в 2003-2005 роках було його зниження на 21, 35 та 23 відсотки відповідно. В інші сезони у чоловіків спостерігалось підвищення відсотку протягом шести років та його зниження протягом чотирьох, зокрема, навесні спостерігалось підвищення від 3 % до 41% та його зниження від 14% до 76 %. Влітку відсоток підвищувався від 8 % до 52 % та знижувався від 5 % до 39 % та восени підвищувався від 12 % до 45 % та знижувався від 6 % до 48 % в залежності від року.

У жінок взимку спостерігався приріст відсотку від 3 % до 48 % протягом всіх років. Навесні з 2001 по 2005 роки відмічалось зменшення відсотку від 8 % до 22 %, а в наступні роки його ріст від 8 % до 88. Влітку та восени спостерігалось підвищення відсотку протягом шести років та його зниження протягом чотирьох, зокрема, влітку підвищення від 9 % до 78 % та зниження від 7 % до 51 % та восени підвищення від 6 % до 59 % та зниження від 10 % до 26 %.

Аналіз відсотка осіб, які на момент смерті перебували в стані алкогольного сп'яніння та померлих насильницькою смертю по відношенню до померлих ненасильницькою смертю показав, що у чоловіків та жінок спостерігається його коливання як в бік збільшення, так і зменшення за виключенням померлих жінок взимку, коли протягом десятирічного періоду спостерігався лише позитивний приріст.

Висновки

Результати порівняльного аналізу впливу алкогольного фактору на частоту випадків ненасильницької та насильницької смерті у мешканців м. Києва віком до 30 років показали, що за період з 2001 по 2010 роки він змінюється в залежності від пори року та статі. Серед чоловіків незалежно від пори року спостерігаються коливання відсотку осіб, які на момент смерті перебували в стані алкогольного сп'яніння та померлих насильницькою смертю по відношенню до поме-

рлих ненасильницькою смертю як у бік його переважання при ненасильницькій смерті, так і переважання при насильницькій з тенденцією переважання останньої серед загальної кількості років у співвідношенні 60% до 40%. Серед жінок взимку спостерігався приріст даного відсотку протягом всіх років від 3% до 66 %, а в інші періоди року відмічалось коливання аналогічне тому, яке зустрічалось в чоловіків.

Перспективи подальших досліджень

Виявлення закономірностей впливу алкогольного фактору на частоту випадків ненасильницької та насильницької смерті у мешканців м. Києва віком до 30 років в подальшому потребує вивчення в інших вікових групах населення.

Література

1. Біляков А.М. Раптова смерть населення, як маркер здорового способу життя / А.М. Біляков // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Напрямки реалізації європейської стратегії здоров'я 2020 в Україні». - Полтава 29-30 травня 2014. - С. 16-17.
2. Біляков А.М. Аналіз випадків насильницької смерті на фоні алкогольної інтоксикації осіб віком 30-60 років з урахуванням пори року за матеріалами Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи за 2001-2005 роки / А.М. Біляков, І.А. Федотова // Вісник проблем біології і медицини. - 2014. - Вип. 4, Т. 2. - С. 350-353.
3. Витер В.И. Судебно-медицинские аспекты скорострительной смерти / В.И. Витер, А.В. Пермяков. - Ижевск, 2000. - 120 с.
4. Витер В.И. Судебно-медицинские проблемы алкогольной интоксикации в современных условиях / В.И. Витер, А.В. Пермяков // Современные вопросы судебной медицины и экспертной практики. - 1996. - Вып. 8. - С. 23-28.
5. Мальцев С.В. Скорострительная смерть среди лиц с диагностированной ишемической болезнью сердца / С.В. Мальцев // Мат. VI Всероссийского съезда судебных медиков. - М.-Тюмень, 2005. - С. 190.

References

1. Biljakov A.M. Raptova smert' naselennja, jak marker zdorovogo sposobu zhittja / A.M. Biljakov // Materiali vseukrains'koj naukovopraktichnoj konferencii z mizhnarodnoju uchastju «Naprijamki realizacii evropejs'koj strategii zdorov'ja 2020 v Ukraini». - Poltava 29-30 travnja 2014. - S. 16-17.
2. Biljakov A.M. Analiz vipadkiv nasil'nic'koj smerti na foni alkohol'noj intoksikacii osib vikom 30-60 rokov z urahuvannjam pori roku za materialami Kiivs'kogo mis'kogo klinichnogo bjuro sudovomedichnoj ekspertizi za 2001-2005 roki / A.M. Biljakov, I.A. Fedotova // Visnik problem biologii i medicini. - 2014. - Vip. 4, T. 2. - S. 350-353.
3. Viter V.I. Sudebno-meditsinskie aspekty skoropostizhnoj smerti / V.I. Viter, A.V. Permjakov. - Izhevsk, 2000. - 120 s.
4. Viter V.I. Sudebno-meditsinskie problemy alkohol'noj intoksikacii v sovremennyh uslovjah / V.I. Viter, A.V. Permjakov // Sovremennye voprosy sudebnoj mediciny i jekspertnoj praktiki. - 1996. - Vyp. 8. - S. 23-28.
5. Mal'cev S.V. Skoropostizhnaja smert' sredi lic s diagnostirovannoj ishemichejskoj bolezni'ju serdca / S.V. Mal'cev // Mat. VI Vseross. s#ezda sudebnyh medikov. - M.-Tjumen', 2005. - S. 190.

Реферат

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ АЛКОГОЛЬНОГО ФАКТОРА НА ЧАСТОТУ СЛУЧАЕВ НЕНАСИЛЬСТВЕННОЙ И НАСИЛЬСТВЕННОЙ СМЕРТИ У ЖИТЕЛЕЙ г. КИЕВА ЗА 2001-2010 ГОДЫ

Биляков А.Н.

Ключевые слова: скорострительная смерть, насильственная смерть, алкогольная интоксикация.

Целью исследования стал сравнительный анализ влияния алкогольного фактора на частоту случаев ненасильственной и насильственной смерти у жителей г. Киева в 2001-2010 годах по данным Киевского городского бюро СМЭ. Результаты изучения показали, что влияние изменяется в зависимости от сезона года и пола. Среди мужчин независимо от сезона года наблюдается колебание процента лиц, которые на момент смерти находились в состоянии алкогольного опьянения и умерли насильственной смертью, как в сторону его превышения при ненасильственной смерти, так и превышения при насильственной смерти с тенденцией перевеса последней среди общего количества лет. Среди женщин зимой наблюдался прирост процентов в течение всех лет от 3% до 66 %, а в другие сезоны года отмечалось колебание, аналогичное тому, что наблюдалось у мужчин.

Summary

COMPARATIVE ANALYSIS OF ALCOHOL FACTOR INFLUENCE UPON INCIDENCE OF VIOLENT AND NON-VIOLENT DEATHS IN RESIDENTS OF KYIV FOR 2001-2010

Biliakov A.M.

Key words: sudden death, violent death, alcohol intoxication.

Forensic medical examination is a branch of medicine, where investigations of the cases of violent and non-violent death are concentrated. These cases are investigated with view of finding out the cause of death, their incidence, relation to risk factors and environmental influence. Alcohol consumption is quite widespread in our society and, consequently, it influences social organization significantly, including the cases of violent and non-violent death.

In this connection it was necessary to study the incidence of violent and non-violent death in the residents of Kyiv with regard to the degree of alcohol intoxication for the purpose of improving the preventive activity of health-care institutions and law-enforcement bodies in order to reduce the number of deaths in the population.

The research objective was to study the influence of alcohol factor on incidence of violent and non-violent death in young men and women in Kyiv, who died or were killed in 2001-2010, taking into consideration the season in order to find out some elements of medical and social importance.

The object of the research was medical documentation of the Kyiv City Clinical Bureau of Forensic Medical Examination that contained the results of investigating dead bodies of the residents of Kyiv before the age of 30, who had been in the state of alcohol intoxication and had died because of violent or non-violent death in 2001-2010. Total number of autopsy results investigated was 3828. Thereafter their comparative analysis was carried out.

The results of the comparative analysis of alcohol factor influence upon incidence of violent and non-violent deaths in the residents of Kyiv before the age of 30 showed that within the period from 2001 to 2010 this rate changed depending on the time of the year. In men regardless of the season some fluctuations could be observed in the percentage of persons, who had been in the state of alcohol intoxication at the moment of violent death, in relation to those who had had non-violent death. Alcohol factor prevailed both in non-violent and violent deaths with the tendency for the latter to predominate in the total number of years with the ratio 60% to 40%. In women a considerable increase of this percentage, from 3% to 66%, was observed in winter for all period studied, and in other seasons the fluctuations were registered and were similar to those in men.

This dependence can be used with view of improving the preventive activity of health-care institutions and law-enforcement bodies in order to reduce the number of deaths among the population.

УДК 616.33-002.44:616.61-002.3

Бондаренко Л.В.

КАРДІОВАСКУЛЯРНИЙ РИЗИК У ПАЦІЄНТІВ З БРОНХООБСТРУКТИВНИМ СИНДРОМОМ

Харківська медична академія післядипломної освіти МОЗ України

Вивчені діагностичне та прогностичне значення окремих факторів КВР в групах пацієнтів з обструктивними порушеннями дихальної системи та при порівняльному аналізі доведено, що при визначенні рівня КВР у хворих з обструктивними порушеннями слід враховувати клінічні особливості коморбідного стану, який призводить до «викривлення» та зменшення клінічної інформативності таких традиційних індексів, як зросто-ваговий індекс Кетле, об'єм талії та індекс співвідношення «талія/стегно». Запропоновано табличний алгоритм оцінки КВР у осіб з бронхіальною обструкцією, у якості попереднього етапу застосування класичної шкали «Score».

Ключові слова: кардіоваскулярний ризик, бронхіальна обструкція.

Дослідження виконано у межах НДР кафедри сімейної медицини, народної і нетрадиційної медицини та санології (зав. каф. проф. С.П.Шкляр) Харківської медичної академії післядипломної освіти МОЗ України (ректор, проф. О.М. Хвисьюк) «Розробка апробація та впровадження доказових технологій оцінки клінічної ефективності комплексної терапії із застосуванням альтернативних методів традиційної медицини», № держ. реєстрації 0108U005248.

Вступ

За даними Інституту фтизіатрії та пульмонології ім. Ф.Г. Яновського на хронічне обструктивне захворювання легенів (ХОЗЛ) страждає близько 7,0% населення України. Однак, на думку експертів, ця цифра лише частково віддзеркалює масштаби та не враховує частоту і характер

виразності обструктивних порушень (ОП), адже Україна займає друге місце в світі за розповсюдженістю тютюнопаління [1, 13, 14, 19]. На теперішній час набуває особливого значення проблема поєданого перебігу різних захворювань внутрішніх органів. В структурі коморбідних станів лідирують хвороби серцево-судинної та дихальної системи, травного тракту та ревматоло-